SKOL

AGA

Under 1900-talets första tjugo år var bruket av **självklart.** Det ansågs olämpligt i viss mån med hänsyn till barns ålder och kön. Äldre barn anså mindre lämpligt att aga än yngre barn. Flickor ansågs mindre lämpliga att aga än pojkar. I annat fall förutsattes korrekt utförd aga vara förbättrande för ett barn. Lagstiftningen reflekterade denna inställning. **1920 avskaffades husagan** som en konsekvens av att det förhållande mellan husbonde och minderårigt tjänstefolk som låg till grund för aganderätten inte längre ansågs innehålla något uppfostringsansvar för husbonden. Skolaga avskaffades i allmänna läroverk, tillsynes före sin tid. Orsakerna var troligen en snabbare spridning av en modernare barnuppfostran i
borgerligheten och flickors tillträde till allmänna läroverk.

Under 1930-talet ökade skepsisen mot bruket av kroppsaga bland pedagoger och psykologer. Bruket av aga kopplades till fall av vanvård och inskränktes i såväl barnavården som i skolan. **Under 1940-talet avskaffades barnavårdsnämnders rätt att förordna om aga.** Argumenten som anfördes härför var främst att aga var ett ”föråldrat” uppfostringsmedel. Snart
avskaffades även bruket av aga av omhändertagna barn inom barnavården. En ansats till avskaffande av skolaga gjordes även, men avstannade efter hårt motstånd i lärarkåren. **1950 inskränktes föräldrars aganderätt.** Lagstiftaren ansåg det nödvändigt att förtydliga att användandet av kroppslig bestraffning skulle undvikas om möjligt. Orsaken var den förändrade inställning aga som kom till uttryck i regleringen av andra aganderätter. **1957 avskaffades även straffriheten för utövad aganderätt** av samma skäl. Detta ledde i sin tur till att **folkskollärarnas motstånd mot ett agaförbud gav vika** och ett förbud mot kroppslig bestraffning infördes i folkskolan.

1918 infördes ett förbud mot aga av äldre barn även i folkskolorna. Fortsättningsskolan inom den obligatoriska folkskolan fick detta år en särskild stadga. De som gick i fortsättningsskola var i allmänhet 13-15 år. I stadgan föreskrevs skyldigheter för eleverna, i samma ordning som de ovan nämnda skolstadgorna, och att ordning och tukt närmare skulle
regleras i reglemente. Det föreskrevs dock att det vid bestraffning inte fick förekomma kroppslig aga.

1928 Dock stadgades angående deras (flickor) tillrättavisning och bestraffning att kroppslig bestraffning och annan
kränkande eller sårande behandling under inga omständigheter fick förekomma. Här återfanns ett absolut förbud mot skolaga.

1945 höjdes röster mot skolagan även i riksdagen. Det inkom två likalydande motioner i vilka motionärerna yrkade att riksdagen skulle hemställa om en ny skolutredning som bl.a. skulle genomföra ett absolut förbud mot kroppslig bestraffning även i folkskolan.

1953 presenterade straffrättskommittén sitt förslag till en ny brottsbalk. I detta förslag saknades straffrihet för utövande av laga rätt att kroppsaga. Kroppsaga som uppgick till misshandel omfattades således av straffansvar.
1979 blev barnagan förbjuden.
2019 barnaga avskaffas i Frankrike.

1800 talet

Vid upprepade förseelser eller vid grövre förseelser utdömdes i första hand skamstraff. Vanligtvis fick man då sätta på sig dumstruten eller sitta i skolstocken så det blev allmänt känt att man misskött sig. Tanken var att skammen skulle vara så genomgripande att man inte återupprepade sina brott.

Om skamstraffet inte hjälpte tog man till kroppsstraffen eller ”rijs på bara kroppen” som oftast utdelades av läraren i klassrummet inför kamraterna. Man skiljde i förordningarna mellan ”slag med ris” och ”färla”. Färlan liknande ett slagträ med en klump i änden. Man använde den mot baken, ryggen eller mot händerna – dock aldrig skrivhanden. Man kunde även kombinera dessa straff på olika sätt. Färlan som i dag i det närmaste är bortglömd hade ett viktigt symboliskt värde i den gamla skolan. Vid rektorsbyte överlämnade den avgående rektorn färlan och sigillet till den tillträdande.

1724 års skolordning

Proban, eller skolfängelset, nämns i flera skolförordningar. Elever i trivialskolan (som motsvarar grundskolan) fick kroppsstraff, medan gymnasister oftare sattes i fängelset. Normalt sattes eleven i fängelse från 6 på morgonen till 6 på kvällen eller från 6 på kvällen och över natten. I Gävle är det längsta dokumenterade fängelsestraffet tre dygn. Men i andra skolfängelser, som t ex det i Västerås, var det betydligt värre. Där kunde man få straff upp till 14 dagar och även låsas fast i halsjärn och kedjor. Maten bestod då givetvis av vatten och bröd.

Vittnesbörd från 1940 talet

Lärare och lärarinnor var stränga på den tiden och tillät inte att man kastade suddgummi på lektionen. Dessutom hade man respekt för äldre personer. Om någon knyckte äpplen från ett fruktträd på skolgården, så kom rottingen fram. Kunde man inte läxan så slog läraren med den flata sidan av linjalen, men om han var arg så slog han med den vassa sidan av linjalen i huvudet. Det kändes minsann!

Vår lärares humör avgjorde vilket straff vi fick. Det var synd om de pojkar som hade svårt att komma ihåg årtal, namn och psalmer. De fick mycket stryk. De hatade skolan och skolkade så ofta de kunde. Vid varje termin fick vi hämta ut en ny blyertspenna, ett suddgummi och en anteckningsbok. Jag minns också att läraren hängde upp planscher på en galge för att förklara vissa ämnen i bild, som Historia och Kristendom.